

Del falansteri de Fourier a l'alquímia de Yourcenar

De la mateixa manera que ocupaven el carrer i convertien els teatres en assemblees generals, omplien les biblioteques i, si calia, robaven exemplars a les llibreries, sovint les més progressistes, com va fer-ne l'experiència François Maspéro, editor i llibreter, instal·lat a tocar de la Sorbona des de la segona meitat dels anys cinquanta, aparador llegendari del 1968, atacat per l'extrema dreta, els maoistes i multat nombroses vegades per l'autoritat gaullista. Cansat, el 1974, la va vendre. Maspéro era el proveïdor de la literatura sobre el subdesenvolupament i el neocolonialisme. Publicava els clàssics del marxisme i les més recents relectures de Marx, amb *Pour lire Le Capital*, de Louis Althusser, per exemple. Malgrat l'estiu de sant Martí que és el Maig del 68 per a Jean-Paul Sartre, Claude Lévi-Strauss, Jacques Derrida, Michel Foucault o Roland Barthes són els nous *maîtres à penser* de la dècada, preocupada per relacionar marxisme i estructuralisme. I són llegits amb entusiasme.

El 1967, que passa desapercebut enmig de les commemoracions del maig de l'any següent, està tanmateix impregnat de senyals premonitoris del que s'assenyala com un decisiu canvi d'època. El redescobriments, al cap d'un segle i mig, del clàssic Charles Fourier, amb la publicació de *Le Nouveau Monde amoureux*, n'és un bon exponent. Convençut que l'harmonia social és possible tot mantenint àlgides les passions humanes, Fourier es va convertir en l'inspirador de nombroses consignes del Maig: "La felicitat consisteix a tenir moltes passions i molts mitjans per tal de satisfer-les"; "L'extensió dels privilegis de les dones és el principi general de tots els progressos socials", en són algunes d'evidents. Després de l'agitada primavera, no van ser pocs els intents

Charles Fourier.

La pràctica totalitat dels protagonistes del Maig del 68 hi coincideixen: a més de fer la revolució, els quedava molt de temps per fer l'amor i, sobretot, per llegir.

de constituir, seguint el seu model, bon nombre de falansteris, comunes o agrupaments familiars amb els quals s'havia d'acabar amb la rudesia del món industrial per retornar a la terra, amb l'agricultura, les arts i les ciències com a úniques ocupacions nobles. Tots van fracassar.

I és que, entre els grans canvis que operava el segle a França, es feia palpable que "amb cent cinquanta anys de retard, l'agricultura s'industrialitza i la pagesia és assassinada." *La fin*

des paysans, d'Henri Mendras, així ho posava de manifest. Va aixecar una intensa polèmica, i el llibre es va vendre moltíssim.

Nombrosos fronts de les modificacions futures es formen en els anys anteriors al 1968. Som en un moment en què el temps va molt de pressa i el seu pas ja no es compta per dècades sinó per anys. El que xoca un any resulta totalment innocent, fins ridícul, l'any següent. Dins el que qualifica de "vint anys decisius" per al rejuveniment de França -i, de fet, d'Europa-, l'historiador Jean-François Sirinelli destaca el 1965 com el del "veritable tombant antropològic", el del tret de sortida a partir del qual d'una molt limitada permissivitat hom passa a sentir-se amb el dret a transgredir. Ho explica amb un argument de pes paradoxal: malgrat que el seu efecte no es vegi de manera immediata, amagada per la societat de l'abundància i del consum, la taxa de fecunditat baixa i la corba demogràfica comença una davallada.

Moltes incerteses es posen de manifest en aquest any central dels seixanta en el terreny de la literatura. En primer lloc, el toc d'alerta que suposa *La maison de rendez-vous*, d'Alain Robbe-Grillet. Després d'anys debatent a l'entorn de "la mort de l'autor", "la mort del subjecte", el refús de la psicologia i l'enterrament de tota mena de realisme i de la novel·la *tout court*, al seu torn també l'anomenat *nouveau roman*, cabdill dels anys cinquanta, acceptava la seva pròpia defunció. I era el mateix pare dels déus del Negatiu, de l'Absència i de l'Esquizofrènia qui s'atrevia a decretar-ho.

Prenia el relleu del cansament Georges Perec, amb *Les Choses*. Com Jérôme i Sylvie, els protagonistes de la "història dels anys seixanta", els joves n'estaven farts de tot: "Volien combatre els altres i vèncer. Volien batallar, conquerir la felicitat. Però, com lluitar? Contra qui? Contra què?" El sistema era extenuant. Hi havia hagut perills, amenaces. Poc abans, els seus germans més grans combatien per raons vitals (l'ocupació nazi, Indo-xina, Algèria...) Ells, els qui tenien vint anys durant els anys seixanta, "no acabaven de veure com podien combatre per guanyar-se un sofà chesterfield." Aquest era -en

EL TEMPS

EL TEMPS

Marguerite Yourcenar. A la dreta Jean Paul Sartre a la Sorbona de París.

el fons, però tanmateix només en l'aparença— el problema: com combatre per guanyar-se només una petita parcel·la de comoditat suplementària.

El sofà chesterfield de Perec va poder-se travestir en forma literària, en una mena d'exigència d'una llengua —la francesa, en aquest cas— que perdia el “sentit de les coses”. I sense saber cap on dirigir-se, van tornar-se enre-re, cap a l'Oulipo (acrònim d'*ouvrier de littérature potentielle*), creat força anys enrere però que tenia la discretíssima virtut de convidar al treball de creació amb dificultats autoimposades: res de convencions polítiques ni de compromisos històrics, el que valia era exclusivament el “joc”.

El 1959, a *Le livre à venir*, Maurice Blanchot es preguntava com era possible el fet literari: “En realitat ho és per la virtut d'una il·lusió doble: la dels uns que lluiten contra l'obvietat i el llenguatge de l'obvietat; la dels altres que, renunciant a les convencions literàries o, com sol dir-se, a la Literatura, la fan renéixer a partir d'una forma que no és la seva pròpia.” Exactament deu anys més tard, el mateix Blanchot, mestre-rei en l'art de combinar rigor i

fascinació, escriu a *L'entretien infini*: “És que, tal vegada, la literatura està feta per decebre, en no saber satisfer el que ella mateixa es proposa.”

Blanchot. Ell era la representació de la Literatura i del silenci en aquells anys en què tot eren interrogants i esbós de resposta gairebé sempre negativa. L'avantatge colossal era que amb tota la incertesa i amb tots els errors dits des de tants anys enrere, el camp de la Literatura quedava generosament ampliat a tot, fins a les matemàtiques si calia. Tot era la Literatura. O era susceptible de ser-ho. I probablement

Maurice Blanchot:
 “És que, tal
 vegada, la
 literatura està feta
 per decebre, en
 no saber satisfer
 el que ella mateixa
 es proposa.”

per aquesta senzilla raó, perquè eren sobretot literàries, les consignes del Maig del 68 han quedat inscrites en el llibre de la memòria.

Escriuen molt perquè llegien molt, els *soixantehuitards*. I ho llegien tot: els clàssics i els seus entusiastes; els marginals i bandejats de tota mena; els nous i els vells; els bons i els mediocres. De manera que, al cap de quaranta anys, fent balanç del que només pot ser una biblioteca imaginària d'un dels seus possibles protagonistes, acabariem destacant-ne un volum extra-ordinari, publicat pràcticament en el mateix moment dels fets de Maig: *L'oeuvre au noir*, de Marguerite Yourcenar, un gran llibre de ficció sobre el Renaixement i l'Humanisme, tintat de reflexions greus sobre les servituds de l'existència. I, concordança o paradoxa, a partir d'aquell moment l'autora va poder-se permetre la ficció per escriure *sans entraves* la memòria de la seva pròpia existència. Tota una alquí-mia. I era, de nou, Literatura. Al marge dels fets? Amb els anys, ni Blanchot ho tindria clar.

Montserrat Casals i Couturier